

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 9.

На Цетињу у Суботу 4. Марта (16. Ожужка) 1872.

ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ, гласил један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. н. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Дописи, предплата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

БУДУЋА ЗАЈЕДНИЦА СЛАВЕНСКА.

(Т—Ц) Мислећи на будућност укупног Славенства, једни узимају за образац том појму германску расу а други романску. Отуд с једне и с друге стране непостојећи и врло опасни закључака.

Гледајући њемачки народ гдје се слијева сав у једно царство, једни свијевају о једном славенском царству, о чије се обале леме таласи јадранског, црног и балтичког мора као и они мирног Океана, према ком пространству губи се оно царство и грчко-македонског, и римског, и Карла V., које никад није преставало сунце гријати. Да се ова цјелина утврди и за будућа времена осигура, изнашла се свеза једног обћег језика књижевног, који би се имао усвојити по свем том царству замишљеном.

Кад се ова мисао стварала по образцу њемачке расе, види се, да се није имала пред очима разполкост удова славенске расе, нити се ови савијали са удовима њемачке расе. Од како је Њемаца у историји они су у заједници живјели — царство њемачко трајало је хиљаду година прије нашега стољећа; у народу њемачкоме живјела је у мисли Барбарошина царевина све докле се та мисао остварила, као што у српском народу живи у мисли Душанова; а Њемцима Барбароса није умирао него вјековни сав боравио док се у Виелму разбудило, исто као што нами Србима Марко Краљевић у Шару планини јоштер спава.

А имају ли Славени какве заједничке историје, какве заједничке славе, какве заједничке несреће? Да не идемо даље нека нам одговори народ српски и хрватски, као два најсроднија племена славенска и скоро истовјетна. Када су на југу Славенства Немањини почели прикупљати и уједињивати покрајине наше у једну државу самосталну и независну, кад је Душан живио и по свијету славио се — Хрвати су се гријали према сјају Стефанове (мађарске) круне, и данас има Хрвата, које вријећају оне славне успомене наших предака, нашег Немање, нашег светог Саве, нашег цара Душана, нашега Милош Облића, које су се кроз вјекове као жале кроз српски народ гнанале са усана ђедова у срца унучади, те се данас покреће и на нов живот устаје од Драве до Тимова, Бојане и јадранског мора. С друге стране опет српски народ није никад ни знао за хрватску историју, као што то свједоче његове пјесме. А што да речемо о историчкој узјамности између чешког, руског, пољског и југославенских народа? Ни трага јој, осим оне свезе православља, која српски и бугарски народ са Русијом спаја.

Па која онда разлика између њемачког и славенског народа у обзир заједничке прошлости! Тек српски народ у томе се може сравнити са њемачкијем. И ми схваћамо подпуно гласовитога Кастелара када тврди, да народност једну необразује ни језик, ни географске границе, ни заједничко поријекло, него велика заједница славних успомена.

Али ни језик, ни географске границе славенске расе не воде је јединству њеном, као што је то у германској. Дочим Славени говоре пет језика са свијем образованијем, Њемци се јединијем служе; и дочим Славени живе у леденом

појасу и у земљама гдје цвјетају наранче и смокве, одкуда велика разлика њихове нарави — Њемци скоро под једнијем поднебијем живе, одкуда и једноликост природе њихове.

Па и унутарњи живот појединих племена славенских није ни из близу сходан. Узмимо само српски и пољски народ. Док у Српству ни трага нема племству, пољски народ сачињају неколико хиљада племића, а остали милиони Пољака само су робови тог племства.

И вјероисповјест славенска противи се појму јединства славенског по образцу њемачког.

Дакле јединство њемачко не може служити за образац будућем склопу Славенства. Али ми за то не спадамо међу оне који га опет по животу романске расе уображавају.

И Бог и људи раздијелише за вазда три велика племена ове расе. Између апенинског полуострва и пиринејског, можемо узети Француску за трећи полуострв, пошто је са три стране море бваси. Тако природом раздијељена, италијански, шпански и француски народ, развијаше се са свијем самостално са собственијем језиком, сопственом књижевношћу, и сопственом историјом, без икакве заједничке свезе осим мржње међусобне.

Вјековима су Французи и Шпањци Италију пустошили и тлачили. Ова су се два народа звјерски отимала о господство пад трећијем; тако су сва три вјековима с крвљу мржњу сјали. Што су нама Турци, то су италијанском народу Французи и Шпањци. Но да оставимо прошле вјекове, колико су Французи мржње у наслједство будућијем нараштајима оставили само у свом вијеку! Сама република француска четрдесет и осме угушила је покрет слободе италијанске, као што би данашња република француска пружила радо братоубичку руку на најљепши успјех човјечанских врлина новијех доба. А што да речемо о монархијој Францији! Нека говори само Ментана, која је бесмртни свједок, како је Француска своје Шаспо први пут кушала на прса која су дисала за слободу и јединство Италије.

Ту је мржњу италијански народ показао најјасније за вријеме француског страдања. Кад је сва штампа славенска плакала над несрећама Француске а Њемце као нове варваре проклињала, италијанска је ћутала и природнијем задовољством гледала заслужену казну, јер Италија најбоље познаје француски народ, још од сципијанских повечерја.

Према свој прошлости Солферино мора ћутати, и да не буде и Наполеона III. и Французе ту повела најгнуснија себичност и похлепа за владалачком и народном славом. И ако је Наполеон III. ту и помагао уједињењу Италије, историја ће се више дивити Гарибалдију и славити га, који надвладав све народне осјећаје, попев се на висину човјечанства, трчи да поможе десницом својом страдајуће људство у Француској, на коју је исти Наполеон сву несрећу навукао.

Ни шпањски народ није запамтно већега добра од француског народа. Од како је Луј XIV. хтјео једном ријечи да уништи Пиринеје, које је природа подигла као бедем на граници шпанско-француској, и од како је исти краљ поцео на престо шпањски Борбоње, шпањска

историја до данашњег дана само мржњом прамасвему што је француско дише.

Тако стоје ова три племена романска један према другом, што код славенских племена не налазимо, осим у руско-пољској историји. Но и сукоби ова два племена, ма како непријатељски били не могу се сравнити са онијем у романској раси. На прилику, дочим има изгледа да ће се Руси и Пољаци изравнати, Француз и Италијанац веће никад моћи у каквој заједници живјети. Јер ако је у пошљедње доба Рус Пољака гњечко, у прва времена тлачко је и Пољак Руса, те кад се човјек човјеку освети близу су измирења; дочим неосвећене увреде као паклене фурије распаљују мржњу у прса уврећена. Та још када се угаси фанатизам, који Пољаку очи застире, те узможе разликовати непријатеља од непријатеља; и када се на развалинама племства подигне једнакост и слобода у народу пољском: тада ће Пољак увидети да га је и Аустрија и Прусија опачније тлачила него ли Русија.

И непријатељске успомене између српског и бугарског народа, не могу се ни из далека сравнити са онијема у романској раси. Њих су са свијем избрисали вјескови заједничког робовања и плача. Срби и Бугарин данас су два Славена најтјешње стегнута силом једне тежње и једне наде. У осталом све Славене спаја понос заједничког поријекла, свијест сродности крви и језика и браќа љубав. Чех је предметом обће љубави славенске; Рус је обћа утјеха и закриље потлаченијех Славена; а Србином се поноси осамдесет милиона Славена.

Ну у Романској раси дакле никакве сличности славенској непаходимо, и по томе је јасно да безразложно мисле неки да је неприродна и немогућа заједница славенска, као што је неприродна и немогућа заједница романских племена.

Природа Славенства заузима мјесто између монотоније германске расе и дизхармоније романске. Најидеалнија хармонија, то је тип Славенства. Савез са свијем независнијем племена, то је будућност његова.

О првој је говорио Ригер у Москви, о другој Бакуниј у Златном Прагу.

И ми у ту будућност и у такову заједницу славенску најстановитије вјерујемо.

Г Л А С И З Б О К Е.

Непадни појав, који овијех дана различити словенски и противнички часописи о понашању наших посланика на царевинском вијећу на видику изнесоше, изненади јако Бокези! Не можемо да и ми не речемо коју о томе.

Адреса повјерења историце наших посланика поднешена бившем министру-предсједнику Хоенварту баш у очи његова пада, изазивала је ту нашу господу да иступе из рјажератске сједнице чим је против-начелна страљка његово мјесто запремила, а тијем би не само своју свечану изјаву испунили, но и код народа велико поштовање стекли. Али јест! није лако оставити Беч, а са тим и Задар, а кроз то изгубити и оно — за чим су више времена настојали. Дај да се окрене лист и нагађе с Ласером, а народу како буде. Те нагађај и погађај, дјели и подјели, њеком перо њеком перјавицу, па када се у то велико вјемство намјери и стари Родић, а министар глади и мажи, удешај и обе-

... i o svojem budućem odnošenju braćki porazgovore. —
 Želim da se naša braća Bokšev ovom pozivu odaju i što prije to bolje, jer od samoplaća i sporazuma dosta zavisi „naša budućnost.“

**ИЗ КАШИЦЕХ И СТРАНИЦЕХ
 НОВИНА.**

Сметке мађарске владе са познатим народним одметником архимандритом Апфелћем, који хоће и против воље народа да буде патријарх изазвале су у народу велико омерчење. Као израз таквога расположења наводи се ово из „Машцеца“:

„Народ српски у аустро-угарској монархији никако да дође до мира. У борби га видимо неистовано, то са унутрашњим, то са спољашњим непријатељима његовим. Неистовно политички себицих народа, који у изрецима свој дојоше до господарства, а с друге стране обавеза обестрећених синова не даду му да дође до мира.“

Борба та — борба је за смрт. А ко се за онастанак свој бори, тај се бори тек само толико да дину себи одмади; ту нема ни помисли, да такав народ може радити на развоју својих особина, на усавршавању своје, јер за ово треба мира и реда, треба правилности у свима одношајима народним.

Српском народу — како рекосмо — не да се да дође до тога. Са политичког поља отиснут је са свим; ту он већ више не игра улоге никакве, само повцем и краљу својем показује да други играју улоге, а ти други во су и како своје улоге изигравају, то врло добро знамо.

Но не само да смо на политичком пољу тако рећи неутрализирали, него сво и на црквено-народном и просветном труде се домаћи и спољашњи непријатељи, труди се нарочито угарска влада да нам ногу подмете....“

Данас видимо владу угарску и народ српски у оареци. Влада угарска има на расположеном заповест, народ српски своју вољу. Влада угарска рачуна на послушност, али српски народ неће да зна за послушност онде, где му се заповеда: да се упронашћује, — тим мање што га сам закон заштићава. Влада угарска може наредити, да се састави сабор „ад кос“, може заповедити да овај бира патријарха по старом начину и т. д., али и српском народу стоји од воље да те наредбе и заповести послуша или не послуша. Патерати га не може нико да бира патријарха, кад он неће да бира. А шта онда угарска влада? Мисли ли она, да ће моћи сама радити за српски народ оно, што он неће да ради? Хоће ли му сама поставити патријарха? Може пајносе, јер јој је данас сила у шакама, само што тај патријарх, кога она наменује, неће бити српски него мађарски! Тога патријарха ни једна српска душа признаће неће, тога ће се и наше свештенство одрећи, томе ће наше црквене општине на супрот стати, пред тим ћемо заборавити све наше цркве и манастире, тај пак не сме

Кад ми извукосмо настале обадвије кашике из цена, стану ме сви са разрогученим очима мјерити. Ја, премда сам знао да сам невин, ал сам за цијело мислио, да ће ме затворити дати, — затворити! кога? мене, Атанасију Борганића?

И утај мах, као да се свијет испод мене сурвао, — ох зашто и ја нијесам у ту бездну струголавно?

Сви ми се у очи прдачили, крокодилским смјехом чинили су свакојаке срамотне пријетбе, и кад сам већ за цијело држао, да ће ме у затвор одиравити....

Шеко куцне на врати.
 „Слободно!“ — викне више гласова.

Судски чиновник са два оружана момка ступи у собу. Ја сам мислио, да су они по мене дошли, уколико сам се као пак, настапе тишина, и цијело друштво у њеку забуну дође.

Боже мој! шта ће то да буде, ја сам крадљивац, а ово мене моји стојећи тужиоци, — са мнош заједно овештине, укнише се, и сви до једног били су збуњени, — који је то сад враг?!
 Чиновник, читајућ из неког листа, новиче: ја тражим Валерију Ритта!

Маркиза, с изуштем очима ступи напријед и рекле „ја сам“.

„Ви сте мој заточник!“ одговори чиновник.

Она клавуша, као и прва снуждена прозбори, да јесте.

„Мени се чини да сте ви сви ту обештељаци?“ — рекне чиновник, — „колико вас има овде?“

пажати светиње олтара памних, јер његов је олтар пред Богом мађарским....

Тешки! Сај бирајте патријарха господо мађарска! Ако га изабереће, биће ван а не паш!

Мађарска је влада бацила на ново ватру у српски народ, и већ се први пламенови од те ватре онајају. Такви народнога покрета већ су се заљубали, борба ће скоро да одиоче.“

„Под насловом „Официозна улога Пољака и Далматинаца“ разиравају „Тир. Стимен“: „Нпримотримо држање Пољака и јужног народа за какву игру случаја или пресекења или пужде, него за израз озрешног политичког плана. Жељни се наине, да се појављени федералисте до стваришега тронутка уздрже, да се узмогне усто пријете Чесима итд. горе и доле пребацити, да се сами први од почетка инкоректному поступку Пољака! Они су пак и Далматинци предпослате предње штраже, којима се служе, да се опозиција развоје, да се раздвеле немачки и славијански федералисте, на тако узмогну појединце и једини и други свладати. Држање Пољака и Далматинаца уређено је тако, да се чини оспад потих од опозиције као какав неизбјеживи догођај пужде. Ми то нећемо вјеровати. Далматинци су нам од 20. фебруара погубљенији противници него ли централите, а исто ваља за Пољаке, макар они нас колико ни драго о противном ујеравали. Обоји инаду разлога тако дуго, док се да, сматрат се опозицијом, а у обће пуну с централитети у један рог. Исеу разлог гласовасњу Далматинаца за изборни закон „из пужде“ подвелеће ни пошескоје, исто тако исеу разлог држању Пољака понуђена ни нагода од централисте, него је разлог само то, што се је том политичком устро пут к особном пољскају Галиције и к сједињену Далмације с Хрватском. За тим се тежи: по тога неће бити тако дуго, док се персруши спроз федералистичка опозиција. Стога Пољаци могу придржати за себе јад на Чеке, а Далматинци нека си приштеде изговор, ко да су они само ради несигурнога држања Пољака, били прикљени само па себе гледати. Да је збиља тако, како се они изговарају, то би се они сигурно магнули већ стига становиница, на којем им по њиховом тако зло иде. Знамо да ће се бринути нетко, да централистичко-пољско-далмативска стабла неурасту до чеба; ну да је то све погубљено, очито је. Политике, који по таковој тајној стаји проче до свога циља морамо бјешати; њихова дјела нам воде, да незаслужују нашега повјерења. Они су зато, да вребају на нас, с тога се их капино, ми је следити несмијемо; њима морају земље одважно на пут стати; а с тога, следи потреба конгреса федералистичкога.“

„Вирженија вједомости“ нину, да аустроугарски Славјани неимају ништа очекивати ни од Беча ни од Пеште, ако побуду заједно, једномислено и одважно настојали, и ако неће заједнички циљ својему љеловању поставити. Сваки народ ради по могућности, али сви би Славјани морали имати једну тактику и једну стратегију. Појединце раздвољени федералистички одиали,

Сви ћуће, а ја одговорим, да нас има шесторо.

„А седри је на воље — примјети чиновник, — у име звана сви ће те ки сједовати.“

— Да ја сам Атанасије Борганић поштеи цареларски мајстор. —

„Ћути, ко вас пита, иште с нама.“ —

— По ја молим.... —

„Кунујте на љу вас одна оковати.“

Тако сам се препео, да сам руком уста себе затворно, и више не смједох бијела зуба промовити.

Кренемо се сви за полазак, напријед Маркиза и председатељ с обореним главама, и с куљеним носевима. —

Зајета красна чета, — помислим у себи — сви са вјештаца, као што треба. —

Дошавши на улицу, ту нас чекаше једна дугачка затворена кола, у која нас погнају, и на брзо стигнемо испред жунаријске велике тавнице.

Ту нас разреде сваког на носе у затвор, мзпе у једну влажну врло мрачну собу сјуре.

Ту сам стајао и чекао, да донесе свијешћу. — са свим сам се изтресио — чекао сам и чекао, ал из одкуда ни најмање луке нијесам чути могао, — почнем савити, нијесам знао ће ми је постела, — станем шипати и тражити по помрчини, напјем на један свој сламе, — хато ће ми бити постела, спустим се на спом и заспим.

У јутру звек од ланаца, штурпање отва-

ПОДЛИСТАК.

ТАНАСИЈА ВОРГАНИЋ.

(Привоједна претна нијанства.)
 (Настава.)

„Ко је дакле међу ваши допов?“ — опетуже питање свиним гласом онај пређашњи. — „Морамо се сви дати премећати, јер двије сребрне кашике настале су.“

„Двије сребрне кашике?“ запитају сви зачуђено.

„То је ружно.“

„То је срамота.“

„То је витковска крађа, морамо се дати сви премећати.“

— Јесте, рекнем и ја, морамо се дати премећати, и кашике морају на срједу изаћи! —

„Ко ће дакле, да заврви?“

„Ја, ја, ја — сви одговоре.“

И сви буду премећани.

Напоштедак дођу к мени, и из цена извуку ми један велики ћурчији батак.

Снаштељу! од куда у мому цену батак?

Обшти смјех настале. — „Ал премећимо даље“; новиче чашоштерац.

— Да се убијем! — из цена ми извуку сребрну ка, — јесте кашикву! — то се зове да је Атанасије Борганић, досад најпоштеји штурт, калпа и мајстор, постао допов, јер је узрао сребрну кашикву! —

песети достига свога циља докле док се воће реформских старјанских планова не договоре у најјединијој тежињи о заједничком федералнстичком програму.

Д О Н И С И

Из ПЉЕВА. Б. А. 1. Фебр. — Ево ви одавде и сада вао и свагда вапијућега гријеха на небо. Ево султанског права, које издаје у лажном ферману за угњетену рају своју. Ево кукавпог плача српског и вапаја што га до неба диже од грдније зулумчара и свотскије јарамаза који не одступају од свога богомреког злочинства. Ах, чуј народе српски и једнојерна браћо паша, ако ве и најмање срце боли! Што се хиљаду пута у пашу чаршију догоди сво нас онет ожалости.

Један несретни Србин покупи сватове у исту чаршију да доведе своју ђевојку, а то је био Илија Катић који је покупио сватове да чини црно веселе по ову жалосну варош и Србе који ту бине на веселу. Кад ови српски сватови дођу пред кућу Јова Мрдовића, чија је била ђевојка, и ту се Срби почели испод страха свакидашега мало веселити, а било је испред самога сумрака, на један пут са врх авлије испод прата пукоше двије турске кубуре у сред кола, које је у авлији играло. Ту је било дјеце, жена и људи, и несрећа и пушке турске убију двојицу Срба од истијех сватова, који су у црно веселу учествовали. Један је био Павле Поповић, који је већ умро, а други је Ристо Поповић од друге породице, који ће на несрећу своју можда и пребодети.

Чим ови тужни Срби сназе турске пушке а своје јаве истрче пред авлију да виде шта би и колико је од ових јарамаза, султановијех вјернијех синова, али овим пашмаку на један пут, по ипак познаше па њима турско одјело.

Ето браћо страдања нашег, али чујте даље. Сутра дан када се изађе на турски неправедни и богомреки суд, гдје је кајмакам, кадија и све турске узлице, а српски назови меџалици, који су у варош Пљевља, изузимајући слободне Језерце и Шаранце, који су ту живи страдалици, као и сваки усамљен човјек међу слабир друштвом, проговори кадија: „Море власи каурски зашто се ви побисте један између другог? “ Тужни сватови реку; „Аман, честити бег за цареве име нисмо ми по не Турци побисте. “ А кадија и кајмакам се онет продере: „ Турци, велики власи! Зар тако смјете износити на цареве синове бједу кад не знате ко је, а не знате ни којим претом за обрца потегну, а вичете каурски синови да су ве Турци побили. У ас! у ас каурипа! И у тај час одвуку заштите жалосне сватове и потрајају све у гвожђа, ђе су и данас још.

Зар још ово Бог хоће да трпи зар јединокрвна браћа могу овако да нас гледају у тенкини мубама!!!

ТРЕБИЊЕ, 20. Фебруара. — Добročинство е без двојбе најљепша кријеност друштвеног

рајући се врата, — пробудеме, и за дуго сам у очајавану чекао, да когођ е мени дође.

На једанпут тежак кључ стаде шкрипати на моја врата.

Један око 50 година стар, и велики бркови, запуреног лица, и тавног погледа човјек, у једној руци крчаг, а у другој црну циповку посећи, ступи у собу.

„Ево вам сињоре“ пруживши крчаг и хлеб.

— Сињоре? — утрчим у рјеч, ја нисам талиман, моје је поштено име Атанасије Воркашић.

Сад се зачуди тавничар.

„Дакле ви нисте Талиман?“

— Нисам ни на којој страни лежи Талиманска.

„Ал ћете бити завак Маркиз или Нобили?“

— Воркашић, најмање са мојим знањем никад ни једно ни друго нису били, — а ја сам поштен грађански ципелар.

„Ја вас не разумијем!“ избочивши очи рече тавничар.

— Ви мене не разумијете, а ја вас, — него кажи ми шта сте научили самном? —

„Мало око врата да вас прошкавамо, пак да вас на други свијет пошљемо.“

— Ваљда пије вам враћа мозак пошља? —

„Коме? жуцској власти?“

— Не, него вама, — а зашто да ме вјештате?“

„То ми се мени казаш.“

— Ал ово је нека луда загонетка самном

живота. Те има неједнакости, нештајмо да ли су ове праве или не. Гледати једне другијема у помет летити и ђе без разлике правце раде певолу свуда уклонити, дајући најбољу утјеху несрећи, ствар је да срце гапује остале и оном који нису мржњу гоји против друштеу овако уређеном. Сруда ђе је добročинске руке, благослови се дижу, укорјени се чувство благодарности, и често један парод оћути нови живот. Из овог сљеди да су ту престале сваке особне мржње, љубав и пријатељство царствује, себичности нема да би зашпекале да се један снажни, дјелатељни и самостални живаљ пародни кристалнише, и напакон правило живота постале просвета путем слободне долази, и зато ако је тај парод подјармљеп признаје да између њега тако угњетеног и владоца турчанством господујућег једини је уговор: гроб, а једини опроштај: мач, и да истргнути једном мач далеко ће га од себе бацити. Писуни ли се све ово сретно за тај парод, слобода своју моћ издије, а слободан парод само може до просвете доћи, и зато ето живота, ето благостања, ето напредка у материјалном и моралном погледу. Разгледамоли све ово напакон, ваиме онајмо ли парод у којему узајамне љубави није и доследно пријатељства, ђе себичност нагони особе да по-мржављају отаџаствене врлине, да осуђују оне савјете који иду на бољак домовине, које нити имају ума па да што значу за простоту и напредак, нити постојанства да исприну какову намјеру, једном рјечи оћје ђе трбух а не разум влада, патрарше се иде, и ако је једном погом само у јаму, нешто ће и другом станути ако која изванска могућа рука неозбави га од неизбежне погубелни, јер кому су ови разума затворене а руке срца повезале, тај нити види погубел, нити снаге има стрести се тешкога јарма. Оваков парод по мом мњењу јест Ертеговачки. Да видимо је ли збиља тако.

Ертеговачки је парод по природи јуначки парод, а то нам је показало када се дизао против свом многобројном непријатељу, с којим се хрвао док му није рогове па нола сломено, и док му је људих било који су га знали руководити да ноле варварско тлачење, дерање, прогонство ублаже. Ових људих данас нестало између њих, а остали само они који данас на кормилу сједе, а немају ћутења о домовини, о завичају, о народу, о пријатељству, они који нијесу за озбиљну радњу, за борбу, него само за своје укљивање, а води их најбластнија себичност. Од овакових људи којима је парод пуно-власт дао да их руководи требало би да свако добро пронађе, јер простоти није дато да на начела, на узроке, на приправе пази, него само ћути готову посљедницу, била ова добра весели се, била зла вапије против оних који су ју проузроковали. И право, куд ће суза нег ни око. Боже педај да сам ја сада зацљино овакове људе безчастити, не, памјера је моја да им, и ако осуђени, пружим прилике да се поправе и покажу, а од њих само зависи да ме сљедом сљеди.

Узмимо на прво мјесто нашега владика

толико ни преблаги Језрем неби у стању био ладнокрвно отријети! — ех, пак кад ће мене испитати? —

„Сад госнода много посла имају са коњо-крадницама, на вас ће до 3 мјесеци ред доћи.“

— Даклем ја за толико времена да овде невољним? —

„Од пријавке толико, ако не и дуже.“ —

— Ал од чега ћу ја живити овђе? —

„Од чега; ово воде и хлеба?“ —

— Бре нисте тај ирци камен и прлави крчаг, јер тако ми створитеља хоћу вам о главу ударити. —

„Ако се будете тако копањали, то ћу вас јавити властима.“ —

— Та то ја и хоћу, — идите одма јавите ме, само ми кључ оставите, да се не угњетим у овој јами, ја морам ићи кући, јер муштерије чекају замног. —

„Немојте се вазда разметати, јер ћу вас везати.“

— Волео би и то до видим! —

„Оковаћу вас!“

— И тамо бити човјек на своме мјесту. —

„Језик за зубе, боље ће вам бити!“ — у који мах то испусти, већ је на пољу био, и кључ зврпо, а ја, у јарости потрчим, па с погом што сам пгда могао ударим у врата, — знам да се пијесу већма задрмала ни на оној крчи врата, у којој је био Краљевићу Марко, кад је при Арлине у Стамбул по султанову ћерку долазио, да је за зубу одведе, јер му нико не сједи на мегдан ишаи. —

Прокопију. Онозвинемо често и са жалосну казати можемо да нам је он терн душманци по сам Турчан. Јер човјек који може добра учинити а неће, гори је но онај који никако добра учинити неће. Узмемо ли га као врховну главу цркве, гријешни против закону кога он тобож брани и заступа. Докази су тому: разваљене цркве турском руком, распусти незаконити од њега одобрени, глобе по њему у пароду почињене и т. д. Узмемо ли га као главу народа, најглавнији му је непријатељ. Докази су тому: тенки зулуми којима би се он одрјети могао, а не, да се турчину удвори, наче одобравајућ то турско дјеловање, апатемизира пуки и гони га на правду Бога. У цијелом смислу рјечи рођени Језуит кому је начело живота: Сврха неокривљује средства. У кратко рекућ пред очима му је свој цен и своја корист, и на потребе и на добро народа свога нимало се не обзире. Његов поступак јавно нам показује, да он као иностранец и певјешт нуку овому или незна да га је Бог створио или оће да га сасвим о зид притисне. Пашмака другог пије.

Пређимо сада на наше људе који сједе у овом Меџалику, изабране од народа да их заступа. Мислим да ће они бити огледало других по Ертеговини, јер на жалост лицемерство, превара, лаж, страховање, подмитивање, узели су свој ма по свој овој жалосној земљи.

Говорило се већ одавно да је из Стамбула дошло да се има много више чланова од хришћанске стране у судове понамјестити. Говорило се је али се до сада још није обистинило као свака друга ствар која иде на корист хришћана. Али када би се и обистинило коју би корист донијело када би се намјестили људи овим подобни? Један и то Јогат из Попова латини подаје свој мухур турском члану меџалика, да ови ће гоћ, свој мухур притисне притисне и његов. Када му није могуће због далечине присуствовати, зашто се примати, или кад свом оће зашто не преда члану хришћанском мухур. Други и то Раде Јокановић старац кому је старост памет одузела, и који због ње не знам да ли пет пута на годињу присуствује сједницама, и тада као осушени већ бор сгоји и већни се придружује својим муклим одобравањем. Трећи Гашо Перовић који би на жалост доста улива имао, када би га користно на добро браће своје. Хоће ли у суду сједети дотичном добра учинити, својом рјечитости, својим природним знањем предобиће сваког противника и на свој млиа воду попијети. Али се ово риједко догоди ако није скончано уз обилно ударије. Напротив ако у ствари никакве хазне за се невиди, придружи се турској страни која и јест противна по начелу хришћанства. Једно ако је хришћанин који се судом служи, у очевидној правници онда и без икакве користи, помаже га али то чини да јавно свој образ неопрчи. За овим долази г. Мелентија Перовић њуман ма-настира Дужи. Ови је истина Бог неколико сврнуо с пута другова својих. Рекох неколико јер према човјек испрени срца, поштене људи, љубне душе и оштра ума, ипак га страх обузмље и

Све је врло у мени јед, стропоштам се онет на славу, и кад сам до пол сата к себи дошао, — управо да гасем — влакао сам као мало дијете, преврљао сам се и велигласно зашпевао сам, ал тај дан нико ми не дође, ја останем усамљен — затворен, — у тавници роб! — шта ће то самном бити? —

Сутра дан, посети ме тавничар са два наоружана четника, од којих сам глор ичао, — преко сутра онет тако, и то све непрестано док се није три мјесеца навршило.

Три мјесеца, ах Боже мој, то је четврт године, и ја неки у тавници робујем; — пред грубим тавничаром не савјем уста да отворим, а други нико и не хаје за мног.

Шта ће Боже са мном бити; — тако сам једно вече размишљавао, кад у један пут чујем гдје неки гробе и нешто одваљује, цијелу ноћ снушао сам то гробање и одваљивање, учинило ми се, да све ближе мојој соби иде, — напакон ишедао пред зору, — једна даљна страна зида од моје собе провала се.

Ах створитељу, кога вљех? — маркизног послужитеља, промолно главу у моју собу!

— Шта ће те овђе? упронавићен скочим из сламне постеле, и гречитим гласом зашпем силом кроз зид провлачећег се. —

„Чит! — одговори овај све се већма провлачећ. — јер обојица смо провали, ако нас чују.“

Бутао сам.

(Наставиће се.)

ове му врједности ослабљује. Јер како да се којој незаконитој одлуци противи без икаквог закриља, а сјећа се грозне судбине браће му духовне Перовића и Радуловића који пошто су јавно завјесе турских злочина открили сами без садругова, морали су клету срчбу турске државе поднјети, и сада у Африци међ оним дивлацима милостињу куње да јадни преживе. О кмета судбино докле ћеш нас тако гонити, и снажпе удове нашег народњег тјела тако гонити?! Када би гореспоменути чланови хришћански сложиво устали за народњу ствар, без двојбе би наш игуман први устао, и с њима сваку ствар на корист народњу извршио, али једна рука мртвој друга.

Када смо виђели какову нам корист наши људи наносе премда на положају одкле би могли доста добра учинити, када већ знамо који ударац трпимо од турске руке, када простота нити може јер је још натраг неколико вјекова, нити смије јер ју туђа и своје браће рука за грло држи. чега се другог падати можемо него или да сасвим пропанемо, или да очекивамо час када ће који нам ближњи брат у помоћ доћи, да нам сапјете, снаге и смионства пружи да се ослободимо. То је једина нада којом се питамо, јер увиђамо да је за нас нестала у народњој књижи пословица: Уздај се у се и у своје кљусе, а нова настала: С истока само зора свиће.

УРЕДНИШТВУ ЗАДАРСКОГА „НАРОДНОГА ЛИСТА.“

У броју 14. „Народнога Листа“ ударио је г. М. П. са очевиднијем узбуђењем на „Црногорца“ као на нападача на „католичку цркву.“ Г. М. П. обратио се са својим чланчићем моме пријатељу Ј. Сундечићу, као „власнику листа.“ И Сундечић је лијепо одговорио г. П.ју, баш побратимски, и ако П.ћев чланчић не дише побратимскијем духом.

Ја, као уредник овога листа, имао сам доста повода и да дочекам П.ћев приговор и да испратим Сундечићев одговор са њеколико ријечи од своје стране. Ипак нијесам хтјео за то, што је Сундечић своје побратаму казао, што се имало казати, а и за то, што сам био рад, да се г. М. П. брзо увјери, да се њему „Црногорац“ — „не опај чили, него овај на артији“ — у његовој неоправданој осјетљивости саме причинио као нападач на „католичку цркву.“

Али „Нар. Л.“ као да се незадовољава са нашом добром намјером, него хоће баш силом да забада три у здраву ногу. То је јасно показвао са оно мало ријечи с којима је пропратио Сундечићев одговор.

„Нар. Лист“ не само што је рад да бистри појмове пјесника Вршидбе о божјој „вјери“, него је још слободан казати да он „није циља изазвати новн извор немирима у Далмацији, него зачипати (!) копани (!!) извор“ За тим се радује, што „Сундечић није ни издалека судјеловао у увреде нанешене цркви католичкој, а сажалева, што је власник, кад нема „никакви надзора ни утицаја“ на лист.

„Нар. Лист“ се овдје затрчао, а за такве поступке има у нашем народном језику осјетљивих израза.

„Нар. Лист“ случајно зна, да има листова који стоје не само под надзором, него и под утицајем и то не само власника листа, него и власника другижих срестава, па је ваљда хтјео по томе да суди и о одношају између мене и Сундечића. Но ту се преварио; јер нити је Сундечић опакав власник, нити сам ја уредник, којег се увјерење савија под развијем утицајима. Одношај између мене и Сундечића, то је чисто наша ствар, лична и пријатељска. И „Нар. Л.“ је касно урадио, да учи Сундечића, треба ли да стоји са мном у овоме одношају.

Што се тиче „увреда нанешенијех католичкој цркви“, доста се чудим, каква ме беда снашла. У смислу, у којем се „Црногорац“ окривљује, није било ријечи у њему. А ако падне кадгод која ријеч, тугаљива за претанко осјећање појединога брата католика, нама би доста жао било када би се она одмах узела за нападање на цркву католичку. Друго, пошто сам ја сретан, да у овој слободној земљи немам никакве цензуре, не могу ни сам бити цензор мислима поштованијех сурадника, особито у питањима, гдје су они сугласни са општим сувереним мишљењем.

А да сам постојано свом озбиљном пажњом бдио на томе, да се не само не нарушава, него утврђује и крјепи међусобна братска љубав о-

бјеју вјероисповједи зарад политичкога положаја народа нашега и његове заједничке будућности, то ће сваки непристрасни признати, јер за то има више доказа у досадањим листовима „Црногорца“.

А то и треба да нам је свијема главни задатак, а да се манемо беспосленијех изазивања и препрака, јер нам ни папа ни патријарах неће за то казати: хвала! а народу је само штета, а никаква корист.

Толико „Нар. Листу“, да се боље разумјемо и нека слободно вјерује, да искрено желимо, да се никада не раздвајамо с пута, који води бољој срећи и љепшој будућности народној.

Цетње, 1. Марта 1872.

Симо Поповић,
уредник „Црногорца.“

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Патуљасте воћке) почели су овдје опдје претпостављати разрашеним, великим воћкам. Било је и има паче стсуковњаках, који препоручује патуљнице, јер да их је лагље гојити, редити и обирати и јер мање чипе хлада. Уз то истичу, да патуљнице већ треће године рађају и да су љенше од разраслих стабалах. Ну размислив, да патуљница не траје и нерађа дуље од десетак петнајест година, да мало носи и да према роду развијено једнако запрема простора, аке не прости Боже и више, а разрасло дрво да је чисто и родно стотину, паче и до двјеста година и да једно носи за десетак патуљака, није друге, ван препоручити гојење великих стабала. Велико стабло наравно је; патуљак је плод пресивања човјекова у природу; дакле не може никако бити оному врстњак. Особито нека питко не садн патуљака на међах.

(Шоилава у Сријему, Бачкој и Банату.) Јависмо већ два три пута о поплави у Банату. Сад смо на жалост у стању и потоње о несрећи извјестити. Банатске и Бачке низине преобразиле се све у језеро. Стотине хиљада хиљада рала најуродније земље заробене су под воду, а што је још жалосније, не по том, што су ријеке набрекле, већ што се сакупило воде, која нема куд одтицати. Исто такова је несрећа и по сријемским поуздигнутим равнинама. Дво Сријема, између Митровице до Сланкамена, зарубљен Фрушком гором, а на југу пружена до Дунава и до Саве премда је више од стотине стопа над нивоом Дунава, проличи грдно језеру, јер кишница нема одвода с височине. Бунари, које су морали прије копати десетак дванајестхвати, док допру до мокрих слојева, прелијевају се водом, подруми су сви задати, темељна се зидови расквасили, а од влаге срушило се и чврстих зграда. Слогови стрче из воде; благо нема крме, а становници богата и плодна тога предјела зло пате од најљуће нужде. Посљедње три године пало је необично много оборине те сву земљу, почамши од бразде све до дољних штањих глиненних слојева, измијесило у кашу.

НОВОСТИ.

— Далматински заступници изазвали су свакојаке сумње о себи због тога, што су гласали за изборни закон за невољу. Највише се сумња о Љубиши, председ. далм. сабора. За њега кажу, да је продао свој глас министарству да би постао велики консул у Скадру. „П. Лојд“ званично га брани против тога тијем, што се аустро-угарски консул у Скадру неће мијењати. Из Сарајева истина премјешта се садањи консул, г. Зоретић, ма које на његово мјесто још се не зна.

— Злогласни Осман Шериф паша, бивши валија у Сарајеву биће допраћен у Сарајево на истрагу, јер се нашло, да је за вријеме своје владе у Босни и Херцеговини украо из државне благајне 17 милиона гроша. То је само за што се зна, а колико је што нико осим сиротиње раје не зна.

КЊИЖЕВНОСТ.

Добили смо прву свеску „Словенског Педагога“, што излази у Прагу, са извршним садржајем. Имаћемо прилике, да наше читаоце боље упознамо с њим, за сада га свакоме препоручујемо и саопштавамо овдје позив на претплату који гласи:

„Сви се готово народи словенски у Аустрији пажљивије него до сада обзиру на напретке Њемаца, Француза и других несловенских народа на пољу школском, него на оно што су им

братска племена учинила на том петом пољу. Од такога трајног подржавања туђим угледима и од радње по туђим начинима долази рушење народности и језика, малаксалост властите умне плодности, па напоследку и књижевна зависност, којом се пароди утискују са урођене им стазе на којој се једино могу образовати и развијати са срећом по своје особитом начину.

Ако ваља да се школство народа словенских опрости тако штетни уплива туђих књижевности, потреба је свијема да се више држе књижевности словенских, да би искуства једног племена послужила на корист и осталима.

Увјерени о томе да је народима словенским нарочито у Аустрији потребна узајамност, ако итђе оно у стварима школским еда би се на свом народном путу, чувајући своје народне особине, могли у корак развијати па стази образовања заједно с остали народима, педагози скупљени на првој скупштини у Загребу, дошли су на ту мисао, да се установи орган, у ком би педагози свију словенских народа излагати своја васпитачка искуства на свом језику, другима на науку и подстицање.

Томе за све народе словенске заједничком листу дато је име „Словенски педагог“. И утврђено је да излази у Прагу.

Побринувши се за све што за то подужеће треба, спремамо се, да од нове године разашљемо „Словенскога педагога“ у све земље словенски, уздајући се у областу помоћ свију, којима је збиља стало до тога, да би се узајамност међу нама одржала и снажила.

„Словенски педагог“ ће се својски ово тога старати да би смо упознали своје заједничке задатке и потребе, а нарочито да би смо се учили отимати се од свију папаста. Он ће доносити из свију земаља словенских чланке о народним школама у опће, а нарочито о напредцима у појединим гранама њиховим; он ће показивати недостатке и свјетовати како да се поправе, он ће доносити животописе људи свију народа словенских, који су заслужили за народне школе; он ће пажљиво мотрити на педагошку књижевност словенску, посетитије разматрајући и оцјењујући главнија дјела. —

С тога што ће се чланци штампати језиком онога народа којег се школе тичу, писаће се о школама и о књижевности хрватској хрватски, о српској српски, о словенској словенски, о пољској пољски, о руској руски, о чешкој чешки и т. д. а то ће нам, осим користи коју смо напоменули, прибавати уверење, како је много лакше научити све те сродне језике, него један једини туђи.

Да ће нам лист постићи задатак који му је овде изнешен, јемство су педагози свију народа словенских, који су обрекли бринути се за део о школама и књижевности који се њих тиче:

У школи хрватској: Иван Филиповић, учитељ у Загребу, Мијат Стојановић, школски надзорник у Карловцу, В. Марик, учитељ у Загребу, С. Чихлар, учитељ у Краљевици, Бартол Францел, учитељ у Вараждину.

О школи Срба у Аустро-Угарској: Нивола Вукчевић, управник учитељске школе у Сомбору и Стеван В. Поповић, школски надзорник у Будиму.

О школи српској у Србији: Милан Ђ. Милићевић, уредник „Школе“ у Београду, и Стеван Д. Поповић, проф. учитељске школе, у Крагујевцу.

О школи далматинској: Стјепан Бузолић, равнатељ препарандије у Арбапасима код Задра у Далмацији.

О школи црногорској: Гавро Пешић, учитељ на Цетњу.

О школи словенској: Андрија Прапротнић, равнајући учитељ у Љубљани, Иван Томовић, учитељ у Љубљани, Ф. Стегнар, школски надзорник у Идрији, Ј. Лапајна, учитељ у Љутомерих.

О школи чешкој: професор Карел Шкода, Стјепан Бачкора, управитељ у Прагу, Јосиф Бачкора, учитељ, Франт. Тесарж, учитељ, Јозеф Шветска, управитељ школа у Карлину, Балц Кребга, редактор, Мартин Бајнфурт, Јозеф Балцар, Јозеф Крај, учитељи у Прагу и Јан. Л. Машек, учитељ у Смихову.

„Словенски педагог“ ће излазити у вези на 4 табака велике 8.не шест пута на годину.

Претплата је у Прагу на годину 3 ф., на по године 1 ф. 50 нов.; с поштарином за аустројско-угарску монархију 3 ф. 60 нов., на по године 1 ф. 80 нов. предплата се шаље уредништву у Смихову. 339.

Из Србије нека се шаље, ком је лашње, на уредништво „Школе“.

У Прагу, месеца Декембра.